

příloha

3

Praha 1972

DĚTI PLATÍ POLOVIC ?

Scénické pásmo povídek ze stejnojmenné knihy

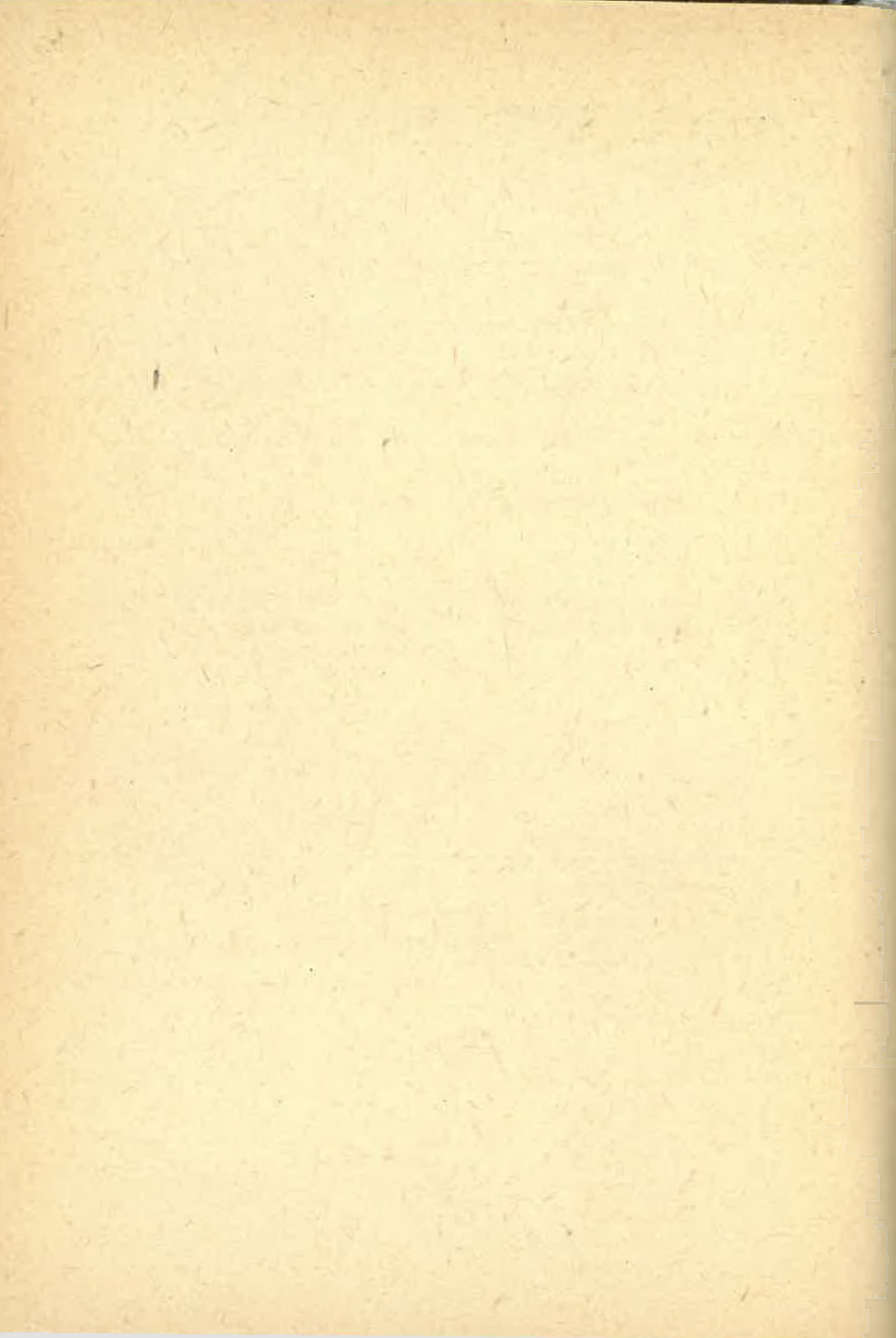
Hermíny F r a n k o v é

I. část

Výběr Jana V o b r u b o v á

Úprava textu a zpracování scénáře - společná práce skupiny
LŠU v Jablonci nad Nisou pod vedením Jany Vobrubové

Ústav pro kulturně výchovnou činnost - Útvar zájmové umělecké
činnosti
Praha 1972

Několik poznámek ke scénáři Děti platí polovic ?

Koncem školního roku zpravidla předběžně probíráme ve skupinách přání a plány pro příští školní rok. Díky tomu už během prázdnin mohu vyhledávat materiál, z něhož na počátku školního roku s pokročilejšími skupinami třídíme, co by se nám pro práci hodilo.

Tentokrát šlo o to, najít něco pro skupinu, jejíž členové - kromě jedné starší dívky - budou v 9. třídě. Přání bylo - próza, nejlépe povídky, které by se daly dělat i sólově, zčásti dramatizovat, a sestavit do většího celku. Něco s vážným jádrem, ale i s možností humoru. A hlavně něco z dětského světa, obklopeného světem dospělých.

Náhodou se mi dostala do rukou knížka H. Frankové Děti platí polovic ?, s níž jsem už dříve znala některé prózy, uveřejněné samostatně v dětských magazínech. Vybrala jsem několik povídek ze současného života. Přinesla jsem je jako jednu nezávaznou možnost výběru. Všem se zalíbily a každý si vybral jednu povídku pro sebe jako sólo.

Úpravy, krácení textu a dramatizaci úseků jsem provedla z větší části na základě návrhu dětí samých. Každý se pokusil o úpravu své povídky. Při obsazování úloh v dramatizovaných úsecích jsme vycházeli z osobních přání ; kdo by co chtěl hrát a koho by kdo chtěl mít ve své povídce. S výjimkou průběžné práce na poezii pracovala skupina na povídkách téměř celý školní rok.

Zpracování scénáře je pokus o zachycení hereckého ztvárnění a scénické podoby výsledků naší práce. Zdůrazňuji tato slova proto, že nejde o scénář, který bych byla jako vedoucí skupiny a priori vymyslela a do něhož by děti byly nuceny "vtěsnat se" bez ohledu na své představy a možnosti. Jde tu spíš o pokus jevištního zpracování ve formě, kterou jsme považovali v našich podmínkách za konečnou. A hlavně není to univerzální recept - je to jedna z možností, jakou snad lze k této práci

přístupovat a realizovat ji, a opět v jedné zcela konkrétní podobě určité sestavy dětí v určitých podmínkách.

Vzhledem k tomu, že naše oddělení LŠU od začátku své existence trpí nedostatkem vlastních vyučovacích prostor, že pracujeme v různých sálech, které jsou určeny k jiným účelům, především schůzovním, a tím je dáno i jejich zařízení, musíme brát tuto skutečnost jako reálné východisko a jediný možný princip naší práce. Děti nemají kromě své fantazie nic, co by jim pomohlo. Všechno si musí představit, vybavit ze svých vzpomínek, životních zkušeností.

Bylo třeba proměnit holý a prázdný prostor v kterýkoliv jiný - naším vlastním pocitem, fantazií, tělem, hlasem, pohledem, gestem.

Moje úloha spočívala hlavně v provokaci k maximální tvořivé fantazii. Nikoliv ovlivňovat děti svými nápady, ale přijímat to, co přinesou ony a pomáhat jim jejich představu sdělit, zvýraznit, ať už v slovním či pohybovém jednání, či ve vztahu k skutečnému či imaginárnímu partnerovi.

Naše "jeviště" - či lépe řečeno náš hrací prostor - je rozdělen na dva prostory. V levé polovině je stůl a dvě židle, jedna frontálně, druhá opěradlem šikmo k "portálu", druhá polovina je prázdná. V případech, kde není potřeba polovina prostoru s nábytkem, hraje se pouze v zmenšeném prostoru, v jeho prázdné polovině, a druhá se nebere v úvahu. Tam, kde je to do hry nutné, hrají oba prostory, spolu s náznaky dalších imaginárních prostorů, které vznikají nástupy a odchody zezadu či do portálů.

Nástupy hlavních postav /Vypravěčů/ jsou zpravidla zezadu, u postav, které hrají v prostoru s nábytkem, jsou odchody i příchody z blízkého portálu.

Zvládnutí textu bylo náročné i co do rozsahu. Během práce jsme se snažili o vyjádření osobního vztahu každého jednotlivce ke skutečnostem v jeho textu, o vystižení vlastního pocitu a nalezení adekvátního výrazu pro něj. Každý si proto hledal i své výrazové prostředky, svůj vnitřní rytmus, způsob chůze, pohybu, gestikulace.

V zápisu scénáře jsem ponechala konkrétní poznámku o charakteristice chůze nebo určitého pohybu hlavně při nástupu postav a v zásadních uzlových situacích, kde je rovněž ponechána poznámka jako "přejde, přešlápne, přechází", jako výraz významových předělů, změn situací, nálad a pocitů.

Ve scénáři se několikrát vyskytuje poznámka "pohyby hlavy naznačuje postavení imaginárního partnera". V pasážích, které nejsou dramatizované, se často vyskytuje reprodukce přímých řečí, kdy vypravěč střídavě mluví za hlavního hrdinu i za druhého partnera, v tomto případě imaginárního. V těchto pasážích jakoby šlo o rychlé střídání obou rolí, a to nejen dialogem, nýbrž i pohybem, pohledem - podle role, kterou právě hraje.

Rekvizity byly skutečné - šátek jako loutka na ruce, papíry pro Tatínka mohou zůstat i pro Starou paní a Slečnu.

Imaginární byly všechny potřebné věci, které jsme neměli ani v náznaku /kolo, dveře, kabina výtahu/.

V obsazení jsou uvedena křestní jména hrajících dětí.

V dramatizovaných úsecích jsou jména převzata z původního prozaického textu a hlavní představitel je uveden svým křestním jménem při nástupu, pak už jen jako "Vypravěčka" nebo "Dítě".

Věk našich představitelů byl o něco málo vyšší než jejich hrdinů, snad o 2-3 roky. Mělo to určité výhody. Naše děti měly ještě v živé paměti. mnohé situace, které samy prožívaly podobně jako jejich hrdinové. Kromě toho však i ten nevelký věkový rozdíl přinášel možnost určitého odstupu a při vši závažnosti i jistou dávkou humoru.

A hlavně : celá práce nás všechny bavila.

Cendolín

Klavír jemně preluduje lyrický
motiv.

Na prázdné jeviště zezadu vol-
ně přichází Milena. Dojde té-
měř až dopředu, zastavuje se
v trochu nedbalém postoji.
Hudba končí.

Hluboce se nadechne. Pomalu,
skoro slabikujíc.

Chvilí jakoby podléhala kou-
zlu toho slova.

Náhle se napřímí. Kouzlo mi-
zí. Konkrétně, téměř obchod-
ně.

Rychle jako cizí řečí.

S trochu škodolibým úsměvem.

Zamyslí se, zhluboka na-
dechne. Oživeně a s obdivem.

S trochou lítosti.

Mám nové slovo.

Cendolín.

Když mi řekneš, co znamená, tak
ti něco prímového dám, přišla
za mnou Vlasta.
To je tajná řeč, odbyla jsem ji.
Licendo, docenlín, cenlindo.

Vlasta byla namíchaná, protože
neumí vymýšlet tajnou řeč.
U nás ve třídě se mluví jenom
jángadnengeskanganengemángam-
ungukongol. To každý pozná.
Prstovou abecedu přečte i sou-
družka učitelka.

Zato tajné slovo je senzace.
Člověk nesmí sám vědět, co zna-
mená.

Jinak je to obyčejné slovo ze
slovníku, o kterém každý ví.

Věcně jako výsledek úvahy.

Přejde. "Drbe", zdůrazňuje vlastní jména.

Přechází. Oživeně se zastaví.

Napodobuje přímé řeči.

Nadechne se, šlehne napjatě zrakem na obě strany, jestli to někdo neslyší.

Nakročí. Ztiší hlas.
/Přejde, zastaví se. Bojovně.

Paroduje s důrazem na rýmy.

Přejde. Rozmazleně protahuje.

Když řeknu Cendolín, jsem pyšná, a nedělám si u nikoho oko.

Velké finty dělá Vlasta a Zmrhal. Oni vždycky zkoumají, co se velkým líbí, to se vyzkoumá snadno, protože velcí o tom pořád mluví, a potom dělají jako když se jim to taky líbí a jako když o tom přemýšlejí doma.

Měli jsme volnou hodinu a souduška učitelka se nás ptala, které slovo se nám nejvíce líbí.

Vlajka, hlásila se Vlasta. To není pravda. Vlastě se nejvíce líbí slova,

kteřá se nesmějí říkat.

Umí od každého písmene jedno, od pé dvě.

Husité, řekl Zmrhal.

Přitom nosí básničky jako "Pidlooký Žižka, spadla mu na hlavu šiška" a ještě horší pitomosti.

Televize, povídala Jandová.

Kroutí se a kňourá.

Přejde. Zastavuje se vy-
rovnaná a vážná.

Paroduje podlézavý tón.

S převahou.

Nakročí. Se shovívavou
zvídavostí.

Zvolna a jasně.

Jemně.

S odporem.

Pobaveně.

Vrací se k původní myšlen-
ce.

Určitě.

Útvrzuje se v nápadu.

S dobrodružným zanícením.

Nadechne se, hledá pravý
výraz, pak velmi pomalu a
tiše, opatrně vydychuje.

Ta nelže. Ona se smí dívat na
večerní programy a když je rá-
no ospalá, tak brečí:

Mně je nevolno z toho, že tak
rychle rostu.

Potom se ptala učitelka mne.

Zmrhal křičel, prosím, jí se lí-
bí Cendolín!

Těšil se, že mne převezee.

Proč se ti líbí Cendolín? pta-
la se učitelka.

Protože může znamenat mnoho vě-
cí, řekla jsem.

Cendolín!

Cendolín může být báseň.

Nesmí ji ale říkat Zmrhal. On
je dojemný a hýbají se mu uši.
Jandová se na něj dívá s otev-
řenou pusou,
protože mají spolek.

Nebo je Cendolín jméno.

Je to hrdina sirotek.

Hrdinka, která má rodiče, nemů-
že být.

Cendolín je jako semínko v kvě-
tináči, o kterém se neví, co z
něho vyroste.

Cendolín dělá člověka

tajemného.

V celém výrazu něco téměř nadpozemského. Okouzlení zvolna opadává. Uvolnění a přechod, jímž se vrací do skutečnosti. Zaujme postoj, jako když poslouchá za dveřmi. Napjatě.

Pobaveně.

Oproštěně se dá do chůze.

Zastaví se.

Přejde. Ironicky.

Nechápavě.

Zůstává bez hnutí na místě, tělo jakoby bolestně zraněné.

Bezmocně.

Malinko vztyčuje hlavu, prázdný vyhaslý pohled zabloudí do dálky.

Hudba jemně navazuje na úvodní motiv. Ve vážném soustředění odchází dozadu.

Poslouchala jsem za dveřmi a maminka říkala:

Slyšel jsi Evu? Cendolín! Co to může být? Já ti řeknu, ta holka je moc vyspělá.

Tatínek jí radil, aby šla se mnou k odborníkovi.

Tajné slovo je to nejkrásnější, co může být. Jenomže se o tom nesmí mluvit.

Soudružka učitelka to zkazila docela. Otevřela skříň a vytáhla botanický klíč.

Cendolín, řekla, cendolín je lidový název pro jitrocel kopynatý, pamatujte si to, děti. To se tedy povedlo.

To se mi moc povedlo.

A bylo mi líto, že mi docela zkazili tajné slovo, že ho mají vytištěné

a že mu rozumějí.

Hudba se zpomaluje a ztišuje
a s jejím odchodem zcela u-
tichá.

Tydlitát

Klavír hraje krátký laškovný motiv.

Na prázdné jeviště vchází Hana, tiše a tajemně, dlouhými houpavými kroky. Ruce za zády. Dojde dopředu, zastaví se, vážně napřímí.

Usměje se.

S nevyvratitelnou jistotou. Konkrétně.

Opatrně vykroutí ruku, kterou má za zády, před sebe. Je na ní uvázaný silonový šátek, uzlíkem jako hlavičkou nasazený na ukazovák. Postranní cípy jsou vpředu, dlouhý zadní cíp tvoří vlečku na zádech loutky. Loutka se zastaví ve viditelné vzdálenosti od těla, druhá ruka mu přidržuje oba přední díly "kabátku". Dívá se na loutku. Ta kývá hlavičkou.

Hlavička se prudce schová mezi prsty.

Hlavička pomalu vylézá.

Nadpřirozené bytosti nejsou, říká maminka.

Musím se smát.

Tydlitát přece je!

Nad mou postelí je díra po hřebíku. Večer se zhasne a padá na ni světlo z ulice. Ze škvíry vy-leze

Tydlitát.

Maminka je ráda, že spím po tmě. Je to proto, že Tydlitát při světle

trucuje.

Tydlitát kývne prstem

a lampa dělá na zdi žluté balón-

Šibalsky.

Podívá se na loutku.

Ta kývá.

Káravě.

Ruka s loutkou mizí za záda.

Týmiž kroky jako zpočátku

přejde v malém půlkruhu.

V další hře naznačuje pohyby

hlavou postavení imaginár-

ní partnerky. Ledatyle.

K mamince.

Odvrací pohled. Spiklenec-

ky a s převahou.

Zkormouceně.

Přejde. Loutka se opět obje-
vuje.

Kývá hlavičkou.

Dívá se na loutku.

Ruka s loutkou se vysoko zved-
ne a prudce kývne hlavičkou.

Překvapeně.

Loutka se opět schovává.

ky. Na smutné obrázky přidělá
Tydlitát lidi s trumpetami a
smutné pejsky.

Někdy ke mně přijde na návštěv-
vu pod peřinu.

Paní Žoužlebková, ptá se mne,
pořád neumíte vybraná slova po
bé?

Vidíš, to Tydlitát,

oznamovala jsem mamince, když
jsem měla v žákovské knížce jed-
ničku.

Tydlitát? řekla maminka.

Vyprávěla jsem jí o něm.

Už dva dny koukám, že nejsi v
pořádku, řekla maminka,
a musela jsem se potit.

Protože jste trpěla, paní Žou-
žlebková, utěšoval mne Tydli-
tát, uvidíte náramnou krásu.

Cink!

Ozvalo se cinknutí, jako když
o sebe zavadí skleněnky.

Radostně.

Zasvěceně.

Vynáší loutku a kolébá ji
na lokti druhé ruky.

Loutka se opět schová.
Projde se, týmiž kroky jako
prve, vrací se na původní
místo. Zastaví se. Způsob-
ně.

Uznale.

Varovně.

Přešlápne. S povzdechem.

Významně.

Přechází sem a tam.

Zastavuje se.

Loutka se opět objeví.
Vyzývavě a rozpustile kývá.
Improvizovaná hra s loutkou,
laškovná a mazlivá.
Zarazí se. Loutku rychle
schová.

Podívej, rozkvetl nám kaktus,
budila mne ráno maminka.

Já vím,

to udělal Tydlitát na moji po-
čest.

Naše maminka pracuje. Odchá-
zí v sedm a když přijde, je
skoro večer. Naše maminka je
pracovitá a chce mít všechno
docela v pořádku.

Naše maminka je prima.

Nesmí ji ale nikdo rozzlobit.
To tedy ne. Nepřeju nikomu na-
ši maminku, když se rozzlobí.
Nemluví, loupe očima a je lep-
ší se uklidit.

Maminka není přes den doma.

Večer mi to vynahrazuje.

Maminka mi často večer hlasitě
domlouvá.

Jenomže mně se ani trochu neza-
mlouvá pořádek, ve kterém nesmí
být bílá myš a Tydlitát.

Maminka na Tydlitáta nevěří a
přece se o něj stará.

Napodobuje mamínčin zlehčující
cí tón.

Dotčeně.

Přejde.

S obavou.

Snaží se o nenápadnost.

Pohyby hlavou opět naznačuje
postavení imaginární partnerky.

Rozehrává v reprodukci dialogu.

Vyčkává se zatajeným dechem.
Plačky.

Uvolněně. Přechází.

S údivem.

Napodobuje přehnaně milou
řeč, jako když se mluví s
nemocným.

Užasle.

Spokojeně.

Opět se projde. Objeví se
loutka. Rozvážně kývá. Přehnaně
napodobuje učitelku, ale přitom
zadržuje smích.

Zase jsi viděla Tydlitáta?

Jasan! řekla jsem,

a maminka šla se mnou do družiny..

Nehodilo se mi to. Uhodila jsem
Pavlínu Skořepovou a ona žalovala.

Nemůžeš do družiny, mami.

Proč?

Maminky nemůžou do družiny.

Maminka mlčela.

Maminky vážně nemůžou do družiny.
Paní učitelka to fakt nenávidí.

Paní učitelka si s maminkou povídala.

Potom přišla ke mně a hladila
mne po vlasech.

Hele nko Suchomelová, teď si zahrajeme
škatule, hejbejte se!

Byla milá a nemluvila o Pavlínce
Skořepové.

Měla jsem se v družině moc pěkně.

Helenko Suchomelová, budeš tak
laskavá a zahraješ si s námi
škatule, hejbejte se. A Pavlín-

Vychutnává pocit vítězství.
Spokojeně přejde.
Konkrétně.

Vychytrale.

Odevzdáně.

Přejde.
Objeví se loutka. Vyčítavě
kývá hlavičkou.

Bezmocně vzdychne.

Něžná hra s loutkou.
Lítostivě.

Rytmicky se pohupuje, přibírá do hry i loutku a prozpěvuje, protahujíc poslední slabiku.
Pohybová improvizace vrcholí v širokém šťastném gestu.
Zasměje se a chvilku tak zůstane.

ku Skořepovou můžeš docela klidně zatahat za vlasy.

Doma se mám teď přímově. Úkoly píšu v kuchyni. U mne je stejně zima a Tydlitát přes den spí. V kuchyni hraje rádio. Když udělám chybu, říkám, že mě to ruší.

Chodím ven, i když není na hřišti jen Zmrhal a Jandová, kteří mají dobré známky. Když jsem přinesla trojku, vzdychla maminka, no jo, co se dá dělat.
A tatínkovi vykládala, že zdraví je nade vše.

Vy jste vykutálená, paní Žoužlebková, vy mne využíváte.

Asi jsem zrádce a Tydlitáta si nezasloužím.

O krásných tajnostech se nesmí mluvit. Změní se, ani člověk neví, jak.

A maminka chce mít všechno docela v pořádku.

Tydli tydli tydli tydli tydlidá!

Náhle se vzpamatuje, vrací se do skutečnosti.

Přechází.

Napodobuje předstíranou upřímnost.

Zastavuje se.

V soustředěném napětí zatahuje dech.

Opatrně.

Napětí se uvolňuje. Zvolna, s přesvědčením.

Rozechvěle.

Opět přechází s přísným a soustředěným výrazem.

Zastaví se. Bezvýznamně.

Přešlápne. Spokojeně.

Přejde dopředu. Soustředěně zkoumá čichem.

V návalu sdílnosti.

Spokojeně.

A maminka mne zavedla na prohlídku. Paní doktorka si s maminkou povídala za zavřenými dveřmi. Pak se ke mně měla.

Jsme přece přátelé, říkala. A vyptávala se mne, na co chodím do bijáku.

Když mě proťukala, přitočila se ke skřínce a dělala, že vybírá dřevěnou lopatku.

Zatím byla napnutá.

Tak ty prý máš Tydlitáta.

Nemám. Tydlitáta nikdo nemá. On jenom je.

A uvnitř se mi všechno třáslo radostí.

Paní doktorka dostala cizí obličej a zavolala maminku.

Nic to není. Rychlý vzrůst a tak. Předepsala mi rybí tuk, horské slunce a pohyb.

Horské slunce divně voní.

Tady myslím na Tydlitáta nejvíc, řekla jsem paní doktorce.

Už nemusím na horské slunce.

Jen rybí tuk mi zůstal a ten už jde, protože za něj беру padesátník. A pohyb.

Líbí se mi na Tydlitátovi, že mi pomáhá k bezvadným věcem.

Náhle zvažní. Postupně zvolňuje.

Opatrně frázuje.

Uvolňuje paže za zády.

V jedné ruce drží za cíp rozvázaný šátek, který splývá volně dolů.

Zvedne ruku a udělá šátkem pohyb, jako by jej chtěla vytřepat.

Druhou rukou uchopí šátek za druhý cíp a odchází s ním dozadu.

Klavír improvizuje několik vážných akordů.

Ale neřekla jsem paní doktorce jednu věc. Neřekla jsem ji ani mamince. Nevykládám o té věci.

Já jsem totiž

Tydlitáta

už dávno

neviděla.

On už ke mně nechodí.

Hrdinství

Vypravěčka - Zuzana

Tatínek - Petr

V levé polovině hracího prostoru stůl a dvě židle, jedna frontálně, druhá opěradlem do "portálu".

Klavír improvizuje vážný motiv.

Zuzana vchází na prázdnou polovinu hracího prostoru. Soustředěně, paže přimknuté k tělu, ruce v kapsách. Mluví zvolna, hlasem trochu zastřeným.

S pohledem nahoru.

Obdivně.

Vrací se v myšlenkách i pohledem na zem.

Ustoupí o krůček, paže přimknuté k tělu složí za zády.

Svět je napínavý, ale jsou na něm věci, kterých se bojím.

Mám trochu strach z výšky.

Když doletí drak nad antény, obvykle se nevrátí.

Kominíci a piloti jsou hrdinové.

Maminka má za hrdinství docela jiné věci než já. Komínka si moc nevážím. Sahá na něj, když ho potká, ale nemá ten výraz, který by měla mít.

Není malá a nekouká na něj vzhůru, jako se dívá vždycky, když mluví s někým, o kom si myslí bezvadné věci, i když jí třeba jde jen k ramenům.

Nejvíce ze všeho se bojím ještě jiné věci. Je to věc, kterou ještě nikdo ve třídě nevyzkoumal.

S napětím v celém těle a s úporným soustředěním.

Byla by senzace, kdybych na ni přišla já.

Ke stolu přichází Tatínek.
Usedá na židli frontálně do "hlediště". Ledabyly se probírá v listinách.
Zuzana se po něm po očku podívá.

Šla jsem se poradit k tatínkovi.

Otáčí se k němu a pozoruje ho.

Náš tatínek mívá doma práci.
Je prima ptát se tatínka, když pracuje, jestli si smím koupit křečka nebo Lipo.

Potichu přechází ke stolu.
Zůstává stát za tatínkovými zády. Tiše.
Vystoupí z úkrytu. Tiše stojí u stolu. Přejíždí hranu desky prstem a sleduje pohledem.
Nesměle.

Tati..

Tatínek:

Aniž zvedne hlavu.

Hmmmmmmmm.

Jemně škrábe prstem o hranu stolu. Ruka s ukazováčkem se zastaví na místě. Pohled upřený na prst.

Zuzana:

Tati, já ti mám někdy strach.

Nezúčastněně.
Náhle prudce vztyčí hlavu a upře pohled na Zuzanu.

Tatínek:

Jdi.....

Zvolna obrací nejistý pohled na tatínka.

No?

Zuzana:

Že mám někdy strach.

V jakémsi nepřítomném údivu.

Náhle na ni upře pronikavý
pohled.

Přísně.

Bojovně čeká.

Zuzana se na něj nechápavě
zadívá.

Ustoupí o krůček.

Výhrůžně.

Rozpačitě.

Zavrtí se na židli. Vrací se
k listinám. Káže.

Neuspokojeně přechází na své
původní místo. Zůstává neroz-
hodně stát.

Změří ji pohledem.

Významně zvýšeným hlasem.

Rychle poodejde několik kroků
stranou, zastavuje se, od ta-
tínka odvrácená bokem.

Tatínek se zabere do novin.

Tatínek:

Věřila bys tomu... věřila bys
tomu.....

Strach?

Kde jí máš?

Zuzana:

Co?

Tatínek:

Žakovskou knížku.

Zuzana:

Ale ne, já se ptám jen tak.

Tatínek:

Když máš dobré svědomí, nemusíš
se bát.

Zuzana:

Tatínek:

Ty nemáš co dělat?

Zuzana:

Zmizela jsem, protože tatínek
si někdy vymýšlí. Ale to je
fakt. Nemám dobré svědomí.

Zuzana ho pozoruje přes rameno, pak se otáčí tak, že ho má v přímém pohledu. Ironicky.

Dívá se do země.

S pohledem na tatínka.

Náhle šibalsky.

Postoupí dopředu, vrazí ruce do kapes. Vzdorovitě.

V uvolnění přejde.
S opovržením.

Stáhne se do sebe. Ustoupí o krok, jako by uhýbala.

Přejde se sklopenou hlavou.
Opět se odhodlaně vypne.

Výrazně.
Škodolibě.

Pauza, v níž se uvolní.
S hlubokým povzdechem.
Provinile.
Pomalu přechází.

Zastaví se šikmo proti stolu, ale nedívá se tam.

Dospělí jsou udatní.

Já mám svědomí, protože vím, jak dostanu, až to na mne praskne.

Ale oni dělají věci, které se dělat nemají.

Dělat zakázané věci je legrace a člověk je hned s každým kamarád.

Když jsem moc hodná, vypadám jako kazisvět.

Šprte, křičela na mne Vlasta. Zrádkyně, syčel Zmrhal a dával si pěst před obličej.

Nechte si to, jo, já se dnes z družiny ulejvat nebudu.

Á bylo mi smutno.

Ale vydržím. Až budu mít dobré svědomí, udělám hrdinství. Všichni budou mrkat, a možná i dolejšat.

Ale doma to mám špatné.

Maminka totiž ode mne něco čeká. Bylo to takhle. Maminka rovnala obložené chlebičky, byla ke mně zády a mísu mi dala rovnou k ruce.

Jas, jedna okurka mi za to nestojí,

Pohlédne na tatínka.

Zvedne oči.

Vesele odbyde.

Pohodlně se usadí. Usmívá se
spokojeně sám se sebou.

Zůstává v pohodlné pozici.
Zabere se do novin.

Rychle se otočí, zády ke sto-
lu, přechází.

Soustředěně.

Přechází.

Zastaví se. Šibalsky.

Baví se tou představou.
Přejde.

S tajemným napětím.

Přehnaně se diví.

Úsečně.

Že jo, tati?

Tatínek:

Za co?

Zuzana:

Ále, za špatné svědomí.

Tatínek:

Pak že si s ní nepovídám. Bá-
zeň, špatné svědomí a tak.

Zuzana:

Vrátila jsem se do kuchyně, ma-
minka mi dala okurku a usmívala
se.

Vím, že ode mne něco čeká. Ně-
co velikého, aby se utvrzovala,
že jsem opravdu taková, jak ona
si to myslí. Maminka má vždy-
ky největší radost z toho, co
u mne čeká.

Přišla paní Vohryzková a pořá-
dala obložené chlebíčky. Je hu-
bená.

Zajímalo by mne, jestli jí ta
halda chlebíčků udělá někde bou-
li.

Maminka paní Vohryzkové něco
šeptala.

To je zajímavý, řekla paní Vo-
hryzková, děti jsou dnes pokro-
čilý.

Pak mne poslaly pro sodovku.

Přejde.

S pobaveným údivem.

Pohyby hlavy a způsobem mluvy
rozlišuje postavy dialogu.

Sebevědomě.

Uraženě.

Zklamaneč.

Přejde.

Oživeně a lehce.

Otočí se směrem ke stolu a
trochu se k němu přiblíží.

Zvedne tázavý pohled.

V napětí.

Zaujatě postoupí blíž.

I paní Vohryzková ode mne něco
čeká.

V noci se mi zdálo, že dělá
Zmrhal na lešení stojku. Když
slezl, byl pyšný a ptala jsem
se ho:

Ty máš dobré svědomí?

Co má bejt? řekl Zmrhal.

Pak se rozmyslil.

Vůbec nic na mne nemůžeš pích-
nout.

Bych si pomohla, řekla jsem.

Ale nic jsem na něj nevěděla.

Zmrhal měl ve snu docela čisté
svědomí, proto si dovoloval stoj-
ku na lešení.

V sobotu jsem měla také čisté
svědomí.

Byla jsem lehká jako bublina.

Vyhýbala jsem se dětem, abych
do něčeho nevlítla. Už jsem
chtěla jít, když jsem si vzpomně-
la na maminku a šla jsem se radě-
ji přeptat.

Tati

Tatínek:

Ale ale

Zuzana:

Může být někdo trestaný za hrdin-
ství?

Tatínek:

Nesmysl!

Zuzana:

Fakt?

Zarazí se.

Opatrně.

Sdílně.

Vzpomeň si.

Rozhodně.

Vstane, vezme noviny a odchá-
zí do blízkého "portálu".

Vesele i šibalsky se otočí
frontálně do "hlediště".
Pobaveně paroduje.

Ustoupí dozadu, v celém vzpří-
meném těle napětí. Tají dech.

Mrzutě.

S rošťáckou radostí.

Zjihle.

Stojí vzpřímeně, očima sledu-
je střídající se poschodí ja-
ko z jedoucí kabiny.

Tatínek:

Moment.

Za jaké hrdinství?

Zuzana:

Když se ničeho nebojí, rozumíš?

Tuhle jsi mi to říkal.

Tatínek:

Aha?

No to teda nemůže.

Zuzana:

U nás za rohem je spořitelna.
Počkej, parchante, až tě chy-
tím!, křičel za mnou vrátný a
seděl dál ve skleněné budce a
vyjídal polévku z kastrolu.

Číhala jsem u výtahu, až nikdo
nepojede a měla jsem husí kůži.
V poslední chvíli se vždycky
někdo přihnal. Už jsem byla
uvnitř a ještě přišla slečna.
Protože měla úzkou sukni, ujela
jsem jí před nose! Jízda výtahem je bezvadná, pro-
tože se nadnáší žaludek.

V prvním patře je lampička.
Ve druhém je rozbitá a dlouhou
chvíli je před očima tmavá zeď,
zdá se, že výtah nejede,
potom se nahoře objeví světlo a
lidem jsou vidět lýtka.

Ve čtvrtém patře je nápis:
Pozor, vystupovat! Je to červený
nápis a je pod ním ruka, která
ukazuje na chodbu.

Ustoupí o krok, jako by se
tiskla k zadní stěně kabiny.
Nadechne.

Nevystoupím.

Dala jsem ruce do kapes a měla
zpocené dlaně. Věděla jsem urči-
tě, že jsem hrdina,

Napětí povoluje.
S pocitem marnosti a zklamání.

ale také,

že zrovna tohle ode
mne maminka nečeká.

Že je to jako s kominíkem, že
hrdinství může být všelijaké,
ale vždycky je jiné pro mne a ji-
né pro maminku.

Schoulí se do sebe jako v čí-
havém očekávání. Tají dech.
Ostražitě a zvolna člení myš-
lenky.

Já se totiž nejvíc bojím toho,
že nevydržím stát na hlavě, až
se ten výtah převrátí.

Chvilí číhá v napětí.
Postupně se uvolňuje, dostává
výraz šťastného překonání pře-
kážky. Osвобоzeně vykročí, ja-
ko by vystupovala z kabiny, ru-
ce, které vyndá z kapes, uvolní
v širším gestu, s výskokem se
pootočí a odskáče do "portálu".
Klavír improvizuje vážné akor-
dy.

Já chci mít radost

Vypravěčka . - Vlasta
Její teta /I./- Milena
Vašíček - Petr
Jandová - Zuzana
Vlasta - Zdena
Její teta /II./- Hana

V klavírní improvizaci zaznívá
motiv z Prodané nevěsty.

Na prázdný hrací prostor
přichází důležitě Vlasta.

Zastavuje se. Pohyby hlavy
naznačuje postavení imaginár-
ní partnerky.

Spokojeně.
Rozšafně.

Přešlápne. Zhluboka nadechne.

Chlubivě.

Přejde.

Hlasitě nadechne.
Šláhne okem po mamince,
odhodlává se, pak objevně.

Naše maminka často vykládá, že
mi do ničeho nebude mluvit. Že
si mohu vybrat zaměstnání, ja-
ké chci.

Chci být paní učitelkou, říka-
la jsem, když jsem byla malá.

Maminka se culila, povídala,
to je jasné, že můžeš být paní
učitelkou, koupila mi tabulku a
napsala M-Máma.

Pak jsem se rozhodla, že budu
Janou Brejchovou.

Maminka se zase culila, řekla,
klidně můžeš být Janou Brejcho-
vou a mezi lidmi opakovala,

to je naše herečka, přednes
nám Velké širé rodné lány.
Letos jsem přišla na něco nové-
ho.

Budu

pást krávy,

Rezignovaně.

Rozhořčeně.

Nezvratně.

S nadějí.

Se stále vzrůstajícím zánícením.

Vydává indiánský pokřik.

Radostně.

Přejde. Zklidní a zvažní.

Jemně.

Zvolna přechází.

Zastaví se. Zasněně.

Řekla jsem a maminka povídala, dobrá, ale koneček nosu se jí zahnul dolů.

Mamince se vždycky zahne koneček nosu dolů, když se jí něco nezdá.

Nevím, proč se mamince nelíbí zrovna tohle zaměstnání.

Je to nejprímovější věc, na jakou jsem zatím přišla.

Možná, že přijdu ještě na lepší.

Kdybych pásala krávy, dostala bych se dřív ze školy. Děti by musely postoupit do vyšší třídy a měly by na mě vztek. Já bych na ně schválně často vzpomínala, abych často věděla, jak jsem na tom dobře. Byla bych ráda, že jsem sama na pastvě s krávama a nemusím na sebe dbát. Z ničeho nic bych si třeba zahulákala.

Ua, ua, ua, ua!

Musí to být prima zahulákat si, kdy se chce.

Taky bych si někdy mohla přemýšlet a nikdo by neříkal, zavři pusku, jak to vypadáš, to už jsi se vším hotová?

Já bych možná přišla i na to, proč je mi podezřelé, že jí honem něco provedu, aby měla vztek. Na hlavě bych nosila pytel a byla bych cítit jako nahnílé brambory.

Láskyplně.

Krávy by po mně točily oči a já bych věděla, co chtějí, protože mají oči stejně hebké, když zuří, i když jsou spokojené. Řekla bych jim, tak jdem, holky, a ony by uháněly domů, jak to jde nejrychleji kravám, které jsou břichaté a nohy mají jako tyčky.

Vypne se.

Volala bych na kluky, nazdar, srabi! Volala bych to zřetelně, ale kluci by dělali, že neslyší, protože by se báli krav, které bych měla kolem sebe jako funivou ohradu.

Zjihne. Zvolňuje tempo.

Až by se pořádně setmělo, pytel by slabě šustil, jak by do něho naráželi ovádi. Šla bych kolem rybníka a mohla bych do něho házet kameny, jak bych chtěla. Asi bych to neudělala, protože je mi líto, když se protrhne žabinec a na vodě vyskakují lakové bublinky.

Ožije.

Pak by mně bylo najednou moc veselo, tak veselo, že bych plivala mezi zuby po větru.

Zvážní.

Možná, že je to volovinka, že se mi líbí pást krávy.

Závistivě.

Dospělí to mají dobré, protože vyrostli z hlouposti, líbí se jim správné věci a z těch se radují.

Toužebně.

Moc by mě zajímalo, kdy se to stane, že je už člověk dospělý. Bylo by prima, kdybych i potom věděla, že můžu mít radost z'pa -

Přejde.

Reprodukuje dialog s pohledem
na tu i onu stranu, rozlišující
tak osoby.

Nakročí.

Věcně a popisně.

Zavrtí se.

Kriticky.

Předvádí.

Pohyby hlavy naznačuje v dia-
logu postavení imaginárního
partnera.

Dotčeně.

sení krav.

Zatím se naši domlouvali.

Maminka říkala, to není možné,
krávy! A tatínek, neber to tak,
je to dítě. Maminka zase, ale
jak na to přišla, a tatínek, ona
všechno pochytil.

Pak mluvili o tetičce.

Naše teta je jako atlet. Nikdy
není unavena a nosí vlněné ba-
revné punčochy. U nás má velké
slovo, protože je kulturní. Všu-
de všechno osahá, aby měla pře-
hled. Mě dost otravuje, když ně-
kdo sahá na dopisy, jakoby se z
obálky dověděl, co stojí uvnitř.
Tetička ale stihne plno věcí a
ví o všem víc než ostatní lidé.
Tetička mě vyzvedla z družiny.
Vzala mě rovnou k sobě. Když dě-
lám našim starosti, vždycky mě
půjčují tetičce.

Tetička se natřela pudrem a by-
la najednou stejnobarevná.

Pak zatahla žaludek, dívala se
na sebe se strany a začala pod
pudrem tmavě růžovět.

Když vydechla, povídala, že mů-
žeme jít.

Kam?

Tetička opráslá taštičku s pá-
vem a řekla, no, do divadla.

Nebo snad nechceš?

Neurčitě.

Nevěřicně.

Přejde. Rozechvěle.

Co bych nechtěla. Já chodím ráda.

To se divím.

V hledišti bylo plno dětí.

Na klukách bylo vidět, že dostali předem vynaděno. Holky měly silonové rukavice a sahaly si pořád do vlasů, aby si těch rukavic každý všiml.

Tetička si prohlížela lidi kukátkem a pískalo jí v nose, jak byla nadšená. Pak začali, tetička ztichla, a když jsem se na ni podívala, viděla jsem, že má na očích blanku jako slepičí víčko. Mně se na jevišti nejvíc líbili lidé, kteří zrovna nehráli. Oni se někdy zapomenou a pak se třeba podrbou. Ti jsou moc milí.

Otočí se bokem. Zvolna se prochází obloukem jako o přestávce. Cestou se k ní přidá Tetička I., která vystoupí z "portálu". Otáčejí se a vracejí se spolu na původní místo. Zastavují se pootočený bokem do "hlediště". Vypravěčka před Tetičkou. Dívá se na přicházející společnost z protějšího "portálu". Přichází Zdena /Vlasta/ a Hana /Tetička II./. Tváří se důležitě a starostlivě a ochrannitelsky dohlíží na neter. Poněkud rozpačitě a neohrabaně vchází Petr /Vašíček/.

O přestávce jsme šly do bufetu.

Byla tam

Vlasta s tetičkou,

Vašíček

Zvolna, povýšeně a trochu
znuděně Zuzana /Jandová/.

a Jandová.

Tetičky se pozdraví kývnutím
hlavy, utvoří dvojici mezi
skupinou mladých a Vypravěč-
kou, která zůstává sama, blíž
u tetiček. Vašíček stojí me-
zi děvčaty. Všichni tvoří té-
měř půlkruh.

Tetičky:

Jemně tleskají špičkami prstů
v afektovaném nadšení.
Nadneseně, téměř současně.

Překrásné!

Vašíček:-

Otáčí se k Vlastě.

Já jsem napnutej....

Nevíš, jak to dopadne s tou hol-
kou, co ji prodali?

Vlasta:

Opovržlivě.

Zpěvanky jsou otrava. Vůlec tomu
není rozumět.

Jandová:

Vašíčkovi.

Větší legrace je Bílý akát. Tu-
hle to dávali v televizi:

Tetička II.:

Tetičce I. Nadšeně.

To člověka....

Tetička I.:

Souhlasně.

vždycky znovu okouzlí.

Tetička II.:

Snaží se zasvěceně konver-
zovat o umění.
Hledá vhodný výraz, nenachá-
zí ho.

Člověk si připadá takový....

Tetička I.:

S porozuměním přejímá.

Ano. lepší.

Významně se podívá na Vypravěčku, která ihned uhne pohledem.

Sladce, s předstíraným zájmem upře pohled na Vlastu.

S předstíranou ledabylostí.

Na okamžik ztrne, ihned se ovládne a tváří se mile.

Uznale."

Pohlédne na Vlastu se strojeně přehnaným obdivem.

Vlasta opětuje rozpačitý úsměv.

Vašíček se zavěsí do Vlasty a Jandové, pokývnou hlavou na pozdrav a odcházejí do "portálu".

Je kriticky sleduje.

Zasvěceně.

S uznáním.

S předstíranou účastí, s pohledem na Vypravěčku.

Chystá se odpovědět, ale tetička do ní nenápadně štouchne.

Umění usměrní záliby.

Čímpak chce být Vlastička?

Tetička II.:

Ale něčím u filmu.

Tetička I.:

No, to dneska nese.

To je krásný cíl.

Vypravěčka:

Vlasta bublala brčkem v limonádě a mlčela.

Ona chce promítat filmy, protože se jí líbí Zíma. Chce ho videt sedmkrát v týdnu a ještě odpoledne.

Vlasta ale nekáží velkým radost. Nechá je, aby si o ní myslili, co chtějí.

Tetička II.:

A Helenka?

Vypravěčka:

Zamlouvá.

Se útipně podívá na Vypravěčku, pokývnutím hlavy se rozloučí s Tetičkou I. a rychle odchází za mládeží do "portálu".

Nakvašeně!

Rychle se rozhlédne kolem, jestli to někdo neslyšel. Pak zlostně, tlumeně. Přísně. Odejde na opačnou stranu než přetím společnost.

Přejde.

S živým zájmem.

Hra s imaginárním partnerem. Rošťácky.

Dotčeně. Každou větou stupňuje rozhořčení.

Pauza. Uvolní se a bezstarostně se prochází.

Šibalsky.

Tetička I.:

Ona je ještě moc dětská.

Tetička II.:

Vypravěčka:

Proč jsem nesměla říct, že chci pást krávy?

Tetička I.:

Prosím tě!

Mlč a dívej se!

Vypravěčka:

Protože začali hrát, zatáhla mžourku.

Ten konec se mi moc líbil, a když jsme šly domů, bylo mi bezvadně veselo.

Taky máš chuť plivat mezi zuby po větru?

Je nejvyšší čas vzít tě pořádně do ruky. Plivat mezi zuby! A ještě, když se jde z divadla!

Chodím teď často do divadla. Chodím tam, i když mám poznámku v

Zastavuje se.

Předvádí.

Pak se uvoľní a popojde.

Zklamaně.

S pohledem na druhou stranu.

Zaujatě.

Rychle, dotčeně.

Se vzrůstající sympatií.

Chvilí zůstává se šťastným výrazem, který pomalu vyprchává.

Přejde.

Ukrivděně.

Hraje.

Reprodukuje dialog, rozlišuje osoby způsobem řeči a naznačuje pohyby hlavy jejich místem.

Těže se tak, že očekává zápornou odpověď.

Zákovské knížce. No, pro jednu, říká tetička.

Jednou jsme šly z divadla a ze zadního vchodu vynášeli kulisy. Tetička řekla, podívej, a udělala kočičí nosní dírky.

Kulisy byly zblízka jako namoklý výkres.

Dlaždiči spravovali ulici a pokukovali po tetičce.

Na koleně jim pleskala šedá guma.

Tetička trhla nosem, nepočkala, až vynesli všechny kulisy a táhla mne pryč.

Dlaždiči měli nazelenalé obličej, jak klečeli proti obloze, smáli se, vypadali děsně špinavě a tak vesele, že jsem se musela taky dát do smíchu.

Tetička mne dovlekla domů.

Ryla tam maminka, říkala, že si opatří nové záclony a očima dělala na tetu, tak co je.

Ještě chceš pást krávy?

Stroze, až zarputile.

Vítězně se usmívá.

Jemně se usmívá v očekávání
žádané odpovědi.

Vnitřně klidná, nedá se ničím
ovlivnit. Vážně sleduje něja-
kou myšlenku.

Zhluboka se nadechne, rozjasní
se. Pevně.

S odevzdaným povzdechem. Odchá-
zí nejkratší cestou do "portá-
lu".

Klavírní improvizace uzavírá
opět motivem "Proč bychom se
netěšili".

ptala se najednou.

Nechci, řekla jsem.

Vidíš, řekla tetička.

A čímžpak chceš být, ptala se
maminka a culila se dopředu.
Zamyslíla jsem se.

Budu

dlaždičem, řekla jsem.

Tetička zase vytáhla taštičku
s pávem.

/Pokračování v příštím čísle/

